

SESSİZ KİTAPLAR VE SUZY LEE’NİN GÖRSEL HİKAYE ANLATICILIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN ANALYSIS OF WORDLESS PICTURE BOOKS AND SUZY LEE’S VISUAL STORYTELLING

Doç. Müge Caferoğlu

Bursa Uludağ Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarım Bölümü
mcaferoglu@uludag.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1224-5721

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 4 Haziran 2025 • YAYIMA KABUL TARİHİ: 23 Ocak 2026

Öz

Sessiz kitaplar, kelimelere ihtiyaç duymadan hikâye anlatan, görsel öğeler aracılığıyla okuyucunun hayal gücünü ve yorumlama becerisini geliştiren kitap türleridir. Bu çalışma, çocuk edebiyatında yer alan sessiz kitapları incelemeyi ve Suzy Lee’nin ‘Sınır Üçlemesi’ olarak bilinen ‘Ayna’, ‘Dalga’ ve ‘Gölge’ adlı eserlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak literatür tarama yöntemi kullanılmış olup, sessiz kitapların özellikleri, tarihsel gelişimi ve Suzy Lee’nin sanatsal yaklaşımına ilişkin kaynaklar incelenmiştir. Suzy Lee’nin eserlerinde kullandığı minimal yaklaşım, sıra dışı sayfa tasarımı ve görsel metaforlar kitabın fiziksel yapısıyla bütünleşerek sessiz kitap türünde özgün bir anlatım dili oluşturmaktadır. Araştırmada, Suzy Lee’nin sessiz kitaplarının bu alanda öncü bir rol üstlendiği sonucuna varılmıştır.

Abstract

Silent books are a type of book that tells stories without the need for words, developing the reader’s imagination and interpretation skills through visual elements. This study aims to examine silent books in children’s literature and analyze Suzy Lee’s works known as the ‘Border Trilogy’: ‘Mirror’, ‘The Wave’, and ‘Shadow’. The research utilized a literature review method to collect data, examining sources related to the characteristics, historical development, and artistic approach of silent books. Suzy Lee’s minimalist approach, unusual page design, and visual metaphors, integrated with the physical structure of the book, create a unique narrative language within the silent books genre. The study concludes that Suzy Lee’s silent books play a pioneering role in this field.

Anahtar Kelimeler: Sessiz kitaplar, Suzy Lee, Resimli çocuk kitabı, İllüstrasyon

Key Words: Silent books, Suzy Lee, Illustrated children’s book, Illustration

GİRİŞ

Sessiz kitaplar, metin içermeyen ve okuyucunun hayal gücünü ön plana çıkaran, hikâye anlatımı tamamen görsel imgelere dayanan kitap türleridir. Bu tür kitaplarda ‘sessiz’ terimi yazılı ifadenin yokluğunu ifade eder. Çeşitli kaynaklar incelendiğinde ‘sözsüz’, ‘sözcüksüz’ veya ‘kelimesiz’ kitap olarak da kullanılır. Bu araştırmada, dil bütünlüğü açısından ‘sessiz kitap’ tanımlaması kullanılmıştır. Resimlerle anlatım yapılan sessiz kitaplar, hikâye anlatımında farklı bir yaklaşım ortaya koyarak, okuyucunun görsel imgeleri yorumlamasına olanak tanır. Sessiz kitaplarda tek bir yoruma bağlı kalınmamakta ve hikâye okuyucunun kendi deneyimi, kültürel birikimi ve hayal gücüyle tekrar üretilmektedir. Sessiz kitaplar, farklı yaş gruplarındaki okuyucuların, özellikle çocukların hem okuma yazma becerilerini geliştirmesinde hem de yaratıcılıklarını genişletmesinde önemli bir araçtır.

Görsel imgelerin iletişim aracı olarak kullanımı, yüzyıllardır insan yaşamının bir parçasıdır. İmgeler, hareketli veya hareketsiz olabilir ve metinlerle veya seslerle bir arada bulunabilir. Görsel okuryazarlık, modern yaşamda bir gereklilik olarak kabul edilmektedir ve bu yetkinlik, çocukların resimli kitap okuma deneyimlerinin bağlamının önemli bir parçası haline gelmektedir (Arif ve Hashim, s.121). Sessiz resimli kitapları okurken, okuyucular çeşitli görsel işaretlerle karşı karşıya kalırlar. Daha sonra bu görsel işaretlere kendi deneyimlerine, bakış açılarına ve okuma etkinliğinin özel bağlamına göre anlam yüklerler. Bu işaret sistemleri, okuyucuların metni yorumlamalarını sağlayan bir tür çerçeve oluşturmalarına ve hikâyeyi yapılandırmalarını şekillendirmelerine yardımcı olur (Arif ve Hashim, s.122). Görsel imgeler, okuyucunun hikâyeyi kavrayabilmesi için bir çerçeve oluşturur. Böylece, çocuklar sessiz resimli kitapları incelerken metni yorumlamaya dair kendi yollarını bulur ve bu süreçte çeşitli anlama katmanları oluşturabilirler. Bu durum, çocukların okuma etkinliğinin sadece pasif bir süreç olmadığını, aynı zamanda aktif bir katılım gerektirdiğini gösterir.

Sessiz kitapta sözcükler olmasa da bu kitapların da bir yazarı vardır. Görselle okuyucuya aktarılanlar aslında yazarın zihninde birer cümleyi ve olay örgüsünü temsil etmektedir. Yazarın vermek istediği bir mesajı, anlatmak istediği bir derdi vardır. Ama, sessiz kitapta yazar kendi zihninden geçenleri okuyucuya dayatmaz ve vermek istediği duyguyu en kısa ve etkili yoldan anlatma arayışına girmez. Sessiz kitabın büyüğü tam da burada başlar. Yazarın okuyucuya sunduğu bu özgürlük aslında kendisine de özgür bir alan yaratır. Çünkü bazı kitaplar sözsüz olduğunda daha çok şey anlatabilir. Ayrıca anlatım yöntemi görsel olduğu için yazar kitapla ilgili teknik sınırlara da takılmaz (Altınur, 2024). Bu yönüyle sessiz kitaplar, okurla yazar arasında sessiz ama derin bir diyalogu

başlatır. Sessiz bir kitabın sunduğu özgün anlatım biçimi okuyucunun kendi hikâyesini kurmasını ve her bir resmin farklı anlamlar kazanmasını sağlar.

Bu araştırmada, konunun çok boyutlu olarak incelenebilmesi için literatür taramasına dayalı doküman analizi ile görsel içerik analizi tekniklerinden yararlanılarak bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında literatür taraması yürütülerek veriler toplanmıştır. Konunun kuramsal temelini oluşturmak üzere ulusal ve uluslararası hakemli dergi veri tabanlarında yer alan makaleler, lisansüstü tezler, alanla ilgili temel ve güncel kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca, Suzy Lee'nin sanatı, illüstrasyon teknikleri, eserlerinde öne çıkan temalar ve görsel hikâye anlatımındaki yaklaşımları gibi konularda çeşitli dijital platformlar incelenmiştir. Araştırmada Türkçe ve İngilizce kaynaklar incelenerek, tarama yapılırken 2010-2025 yılları arasında ortaya konmuş çalışmalar öncelikli olarak değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, sessiz kitapların tanımı, özellikleri, tarihsel gelişimi ve görsel hikâye anlatımı, kültürel çeşitlilik ve sessiz kitaplar konularının ele alınmasının ardından, yazar ve illüstratör Suzy Lee'nin eserleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Araştırma kapsamında, Suzy Lee'nin yenilikçi bakış açısıyla ele aldığı 'Sınır Üçlemesi' serisini oluşturan sessiz kitapları 'Ayna', 'Dalga' ve 'Gölge' detaylı bir şekilde görsel olarak analiz edilmiştir. Illüstrasyonlarla hikâye anlatımına dayanan sessiz kitaplar, özellikle çocukların görsel okuryazarlığını geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, sessiz kitapların metin olmadan, sadece görsel dili kullanarak anlatıları nasıl etkili bir şekilde ilettiğine dair yapılan çalışmalar sınırlıdır. Sanatçı seçiminde, Suzy Lee'nin sessiz kitaplarıyla tanınması, görsel hikâye anlatımındaki ustalığı, eserlerinin birçok ödül kazanmış olması ve farklı dillere çevrilerek dünya çapında geniş bir okuyucu kitlesine ulaşması kriterleri belirleyici etkenler olmuştur. Bu araştırmada, sessiz kitapların anlatı özelliklerini vurgulamak ve Suzy Lee'nin kitaplarındaki anlatı tekniklerini analiz ederek, onun karmaşık hikâyeleri görsel yolla nasıl aktardığını açıklamak amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmada, sessiz kitapların okuyucular arasında yaratıcılığı, görsel anlayışı ve duygusal etkileşimi teşvik etmedeki sanatsal ve eğitimsel önemini vurgulamayı amaçlanmaktadır. Suzy Lee'nin eserlerine ilişkin görsel materyaller ve metinler, sanatçıya ait web sitesi, fuar ve galeri arşivleri, akademik yayınlar, sergi katalogları ve sanat eleştirisi metinleri gibi kaynaklardan elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; Suzy Lee'nin sessiz kitap türündeki 'Ayna', 'Dalga' ve 'Gölge' adlı üç eseri, görsel anlatım dili, teknikleri ve ifade biçimleri açısından incelenerek yorumlanmıştır.

SESSİZ KİTAPLAR

Yüzyıllar boyunca insanlar yazılı metinlerin yardımı olmaksızın görsel imgeler kullanarak iletişim kurmuşlardır. Bu durum, insanlığın soyut kavramları somutlaştırma çabasının bir yansımasıdır. Görsel imgeler, resimler, semboller ve işaretler aracılığıyla bilgi aktarımını kolaylaştırmış, toplumsal ve kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlamıştır. Örneğin, mağara resimleri, ilk insanların avcılık ve toplama yaşamlarını anlatan önemli belgeler olarak değerlendirilmektedir. Bu tür imgeler, belirli bir kültüre ait değerleri, inançları ve deneyimleri nesiller boyunca aktarmıştır. Ayrıca, görsel iletişim, dilin evrimiyle paralel bir gelişim göstermiştir. İnsanlar, imgelerin evrensel ve anlaşılır doğası sayesinde farklı dillerden gelen bireyler arasında da anlam kurma imkânı bulmuşlardır. Bu bağlamda, görsel imgelerin kullanımı, iletişimdeki engelleri aşmada önemli bir rol oynamıştır. Yazılı metinlerin ortaya çıkmasından önce görsel imgelerin işlevi, kültürlerin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmış olup, aynı zamanda toplumsal hafızanın oluşumuna katkıda bulunmuştur.

“Basit resimler çizmek, insanoğlunun başvurduğu ilk ve en doğal görsel iletişim yöntemidir. Yazı gibi, bu basit çizimler de duyguyu, düşüncüyü kaydetme ve paylaşma amacını taşır” (Taşcıoğlu, 2013, s.46). Yazının keşfine kadar, belirli sesler ya da kavramlara karşılık gelen bir imgeler dizini ile insanlar bilgi aktarmışlardır. Yazının ilk örneklerinde harf biçimleri de görsel simgelerden geliştirilerek soyutlanmıştır. Mitlerin, halk hikâyelerinin veya tarihsel gerçeklerin kayıt altına alınması, ister resimleyerek olsun ister taşta oyarak, hep anlaşılır hale getirmek içindi (Dağ, 2015, s.12). Antik dönemde, Mısır hiyeroglifleri ve Mezopotamya tabletleri, yazılı belge olarak önemli bir yer tutuyordu. Bu belgeler, insanlık tarihindeki ilk yazılı anlatım biçimleri arasında yer almakta olup, toplulukların kültürel hafızasında belirleyici bir rol oynamıştır (Chadwick, 2005). Hiyeroglifler ve çivi yazısı, sembolik anlatımın üst düzeyde temsil edildiği örnekler olup, bu dönemlerde resimli hikâyeler aracılığıyla kültürel anlatımlar zenginleşmiştir.

11. yüzyılda İngiltere’de ‘Bayeux Gobleni’ ve 12. yüzyılda Japonya’da dört resimli parşömeni seti olan ‘Chōjū-jinbutsu-giga’ (Hayvan-insan karikatürleri) eserleri üretilmiştir. Her iki eser de yazısız ve tek bir yönde okunan, belirli bir kronolojik sıra gösteren hikâyeler sunmaktadır. Sözsüz anlatılar, resim, baskı resim, resimli kitaplar, çizgi romanlar ve film gibi hemen hemen tüm sanat biçimlerinde bulunur; bunların hepsi görüntüleri sırayla kullanan biçimlerdir. Rönesans döneminin gelişi, görsel sanatların ve tasarımın kitaplarda daha fazla yer bulmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde, çocuklar için yazılan ilk resimli kitapların ortaya çıkması, yayınların zenginleşmesine ve okuyucuların daha genç yaşlarda görsel okumaya alışmalarına olanak tanımıştır. Rönesans’ın

estetik anlayışlarıyla birleşen bu gelişmeler, kitapların görselliğini artırarak okuyucu etkileşimini güçlendirmiştir (Baechler ve diğerleri, 2010, s.183). Özellikle, resim ve metin arasındaki ilişki, sanat ve edebiyatın yeni bir birleşimini sunmuştur.

İngiliz ressam ve baskı ustası William Hogarth, 20. yüzyıla kadar güzel sanatlarda hem sözsüz hem de ardışık hikâye anlatıcısının tek örneği olabilir. Hogarth, 1731'de resimlerin soldan sağa sırayla okunduğu 'A Harlot's Progress' adlı ayrıntılı altı resimden oluşan bir dizi yaratmıştır. 1800'lerde, sözcükler olmadan biçimlerini keşfeden birkaç yeni görsel anlatı ortamı geliştirilmiştir. Japonya'da, Santo Kyoden, Aikawa Minwa ve Katsushika Hokusai gibi sanatçılardan 'Manga' (doğaçlama çizim) adı verilen yeni bir ardışık resim yapma biçimi ortaya çıkmıştır (Wiesner, 2021). 19. yüzyılın ortalarına doğru, edebiyat alanının evrimi için önemli figürler haline gelen iki sanatçı ortaya çıkmıştır: Edward Lear, 1846'da yayımlanan "Saçmalıklar Kitabı" ve John Tenniel, Lewis Carroll'ın 1865'te yayımlanan Alice Harikalar Diyarında Maceraları eserindeki çizimleriyle tanınmaktadır. Bu eser, Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde resimli kitapların Altın Çağı'nı başlatmıştır (Trisciuzzi, 2017, s.73). 1870'lerde ve 1880'lerde, İngiltere'de Randolph Caldecott, yarattığı çocuk kitaplarını tanımlamak için "resimli kitaplar" ifadesini ortaya atmıştır. Her sayfaya resim koyan ilk kişi Caldecott olmuştur ve görüntüleri metin kadar hikâyenin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir (Wiesner, 2021). 1905 yılında Houghton Mifflin, "Nuh'un Gemisi'nin Hikâyesi" kitabı yayımlanmıştır. Kaydedilmiş sesin olmaması, erken dönem filmlerinin temel sınırlaması olmakla birlikte, aynı zamanda bu filmlerin en karakteristik özelliğine dönüşmüştür. 1910'ların ve 1920'lerde Fritz Lang, F. W. Murnau, Charlie Chaplin ve Buster Keaton gibi yönetmenler, hikâyeleri bütünüyle görsel yollarla aktarmanın yaratıcı yöntemlerini geliştirmişlerdir. Filmler, hareketli görüntülerin enerjisini kitaba aktarmaya çalışan grafik sanatçılar üzerinde güçlü bir etki yaratmıştır. Thomas Mann'ın "en çok etkileyen film" olarak andığı 'Tutkulu Yolculuk' ise aslında bir film değil, Frans Masereel'in 1919'da yayımladığı sözsüz bir romandır. Metin kullanmadan hikâye anlatma tercihi, 'Tutkulu Yolculuk' ve diğer sözsüz eserlerini grafik roman türünün öncülleri hâline getirmiştir. 1920'lerin sonu ve 1930'ların başında Otto Knuckel, Helena Bochorakova-Dittrichova, Giacomo Patri ve Lynd Ward, Masereel'in çalışmalarından etkilenerek tahta baskı sessiz kitaplar üretmişlerdir. 1934'te Max Ernst, ucuz roman ve ansiklopedi görsellerini kolaj yöntemiyle resimleyerek gerçeküstücü sözsüz romanı olan 'Bir Hafta Nezaket'i' oluşturmuştur. Lynd Ward ise özellikle ABD'de bu türün en tanınan ismine dönüşmüş, ilk çalışması 'Tanrı'nın Adamı' (1929) büyük başarı elde etmiş ve sonraki sekiz yılda beş sözsüz roman daha yayımlamıştır (Wiesner, 2021). 1950'lerden itibaren artan sayıda grafik tasarımcı resimli kitap üretimine yönelmeye başlamıştır. Bu dönem, grafik tasarım, illüstrasyon ve

resim disiplinlerinin sanat okullarında birbirleriyle daha yakın bir ilişki içinde ele alındığı bir süreçtir. Tasarımcılar hem çizim hem de tipografi, hatta yazı karakteri tasarımı konusunda kapsamlı bir eğitim alıyorlardı. Böylece, tasarımcıların aynı zamanda yazar kimliğini de üstlendikleri, kavram, imge ve tipografiyi bütüncül bir yaklaşımla bir araya getiren yeni türde kitaplar ortaya çıkmıştır (Salisbury ve Styles, 2020, s.27). 1960'ta Alfred A. Knopf, Charlotte Steiner'in 'Ben ve Andy' adlı kitabını 'Sen Bir Hikâye Anlat' olarak yayımlamıştır. Her çift sayfa, Andy'nin bir etkinlik içindeki kısa sahnelerini sunarak okuyucunun bu sahneleri kendi sözleriyle anlatması amaçlanıyordu. Sessiz kitap üretimi 1963'te artmış olsa da asıl dönüm noktası Maurice Sendak'ın 'Vahşi Şeylerin Olduğu Yer' (1963) eseridir. Tamamen sözsüz olmamakla birlikte, kitabın üç ardışık çift sayfalık sözsüz sahnesi milyonlarca okuyucuyu bu anlatı biçimiyle tanıştırmıştır. 1964'te Tomi Ungerer'in 'Bir, İki, Ayakkabım Nerede?' dâhil iki sözsüz kitap daha yayımlanmıştır. 1966'da yalnızca bir sözsüz kitap yayımlanmışken, 1967'de sayı altıya, 1969'da ise on dörde yükselmiştir. Bu artış eğilimi 1986'da 67 kitaba ulaşarak zirveye çıkmış, ardından 1991'de üretim yeniden on iki kitaba gerilemiştir. 1960'ların ortalarından başlayarak, sessiz hikâye anlatımı adından söz ettirmektedir. O zamandan beri resimli kitaplar, sessiz hikâyeler için en üretken ve yaratıcı vitrin olmaya devam etmektedir (Wiesner, 2021). Özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren, çocuk edebiyatında resimli kitapların önemi belirgin şekilde artmış ve birçok sanatçı ile yazar bu alanda eserler üretmeye başlamıştır.

Yıllar içinde resimli kitap sanatçıları sözsüz anlatıya yönelik ilgilerini sürdürmüşlerdir. Peter Spier, Emily Arnold McCully, Tomie dePaola, Jeannie Baker, Peter Sís, Suzy Lee ve David Wiesner gibi pek çok sanatçı, metinli ve metinsiz kitaplar arasında dönüşümlü olarak üretim yapmıştır. Arthur Geisert'in eserlerinin büyük bölümü sözsüzdür; Barbara Lehman ve Aaron Becker ise tamamen bu alanda çalışmaktadır. Jörg Müller, Istvan Banyai ve Laetitia Devernay, sözsüz kitap formunu tasarım açısından genişleten yenilikçi yaklaşımlar geliştirmiştir. Donald Crews ve Christian Robinson sade grafik biçimleri tercih ederken, Eric Rohmann ve Marla Frazee daha yoğun ve detaylı görseller üretmektedir. Molly Bang pozitif-negatif alanlarla gerilim yaratırken, Raúl Colón görsel stilini gerçek ile fantezi arasında geçiş için kullanmaktadır. Issa Watanabe ile Henry Cole güçlü duygusal etki yaratan sözsüz eserler üretirken, JiHyeon Lee ve Stephen Savage'ın kitapları daha hafif, mizahi bir anlatı sunmaktadırlar (Wiesner, 2021).

Sessiz kitaplar, yazılı metin içermeyen ve yalnızca illüstrasyonlardan oluşan bir kitap türüdür. Bu eserler, aktardıkları hikâyeyi görsel unsurlar aracılığıyla sunar. Kitapta, illüstrasyonlar dışında yazılı metin yer almaz. Bu nedenle, okuyucuya, resimlerin sunduğu anlatım ve hissettirdikleri dışında başka bir iletişim aracı

sunulmamaktadır (Özen, 2022, s.896). Sessiz kitaplar, yazılı bir metin yerine tamamen illüstrasyonlarla hikâye anlatır. Görsellerin anlatımı okuyucunun hayal gücüyle birleşerek hikâyeyi çok yönlü ve kişisel bir deneyime dönüştürür. Bu durum, okuyucunun hikâyeyi kendi bakış açısına göre yorumlamasına olanak tanır.

Sessiz kitaplar, çocuk edebiyatı türü olarak, imgeleri sistematik bir şekilde birleştirerek düşünceleri ileten, olayları sunan ve hikâyeleri aktaran bir türdür. Geleneksel tanımına göre, sessiz kitaplar kelime içermez ve hikâyeleri tamamen görsel imgelerle ifade eder. Ancak, sessiz kitaplar tam anlamıyla kelimesiz değildir; ana fikirleri ifade etmek için kapak, sayfa ve kitap başlığı gibi yerlerde metinlere ihtiyaç duyulur. Yazarlar her bölümün başında ve sonunda basit kelime ve ifadeler kullanarak bütünlüğü sağlamak amacı güderler. Dolayısıyla, sessiz kitaplar metin bilgilerini minimize eder ve temel olarak hikâye kurgusunun ifadesini görsel anlatımla gerçekleştirir (Chen, 2015, s.678). Tamamen kelimesiz olmasalar da sessiz kitaplar, metinlerin sınırlı kullanımı sayesinde okuyuculara hikâyeyi kendi yorumlarıyla keşfetme fırsatı sunar. Her birey, kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak resimleri farklı şekillerde algılar ve yorumlar.

Çok sayıda sanatçı sessiz kitap türünü farklı yaklaşımlarla ele almıştır. Sessiz resimli kitaplar yaratan ödüllü illüstratörler arasında Raymond Briggs, Mitsumasa Anno, Shirley Hughes, Quentin Blake, Tord Nygren, Istvan Banyai, Juan Gedovius, Shaun Tan, Suzy Lee ve Bill Thomson yer almaktadır. Sessiz kitaplar, yalnızca yeni başlayan okuyucular için değildir. Henry Cole, 2012 'Unspoken: A Story From the Underground Railroad', Tom Feelings, 1995 'The Middle Passage: 'White Ships/Black Cargo' ve Jeannie Baker, 2010 'Mirror' gibi eserler genellikle daha büyük okuyuculara ayrılmış sosyal sorun türleriyle ilgili tartışmaları çağrıştıran karmaşık görsel anlatılardır (Serafini, 2014, s.26). Burada kısıtlı olarak bahsedilen ve sayısı aslında çok daha fazla olan sessiz kitaplar, eşsiz bir görsel hikâye anlatımıyla her yaştan okuyucuya farklı bir okuma deneyimi sağlamanın yanı sıra, edebiyatın ve sanatın evrensel dilini güçlendirmektedir.

Görsel Hikâye Anlatımı ve Sessiz Kitaplar

Çocuklar daha yazıyla tanışmadan önce görsel imgeleri okumayı öğrenmektedirler. Renk, biçim, yön, tekrar ve kompozisyon gibi temel görsel öğeler, onlarda doğal olarak bir anlam oluşturmaktadır. Görseller, soyut düşünceleri somutlaştırarak çocukların kavrayışını kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda görsel okuryazarlık, bireyin görsel imgeleri çözümleme, yorumlama ve bu imgeler üzerinden anlam kurma becerisi olarak tanımlanabilir. Resimli çocuk kitapları ise, bu becerinin erken yaşlarda gelişmesi için en etkili öğrenme

araçlarından biridir. Görsel hikâye anlatımı, metni somutlaştırarak anlaşılmasını destekleyerek dikkati canlı tutan, hafızayı güçlendiren ve hayal gücünü besleyen bilişsel bir yapı sunmaktadır.

“Görsel okuryazarlık” kavramı ilk kez John Debes tarafından 1960’larda ortaya atılmıştır. Rudolf Arnheim 1969’da, eğitim sisteminin görsel ve plastik sanatların önemini küçümseyerek bunları terapi veya hobi gibi değerlendirmeye eğilimli olduğunu vurgulamıştır. Arnheim’a göre, okul öncesinde çocuklar görerek ve dokunarak öğrenirken, ilkokuldan itibaren duyuların değeri azalmakta, sözlü ve sayısal beceriler merkeze alınmaktadır. 1998 yılında görsel okuryazarlık üzerine doktora tezini tamamlayan Kate Raney, görsel okuryazarlık kavramını sanat, eğitim ve felsefe disiplinlerinin kesişiminde yer alan kültürel ve ideolojik uygulamalarla ilişkilendirmektedir. Raney’e göre görsel okuryazarlık, görüntülerin ne anlama geldiğini, nasıl oluşturulduklarını, onlara nasıl tepki verdiğimiz ve toplum içinde nasıl kullanıldıklarını düşünme sürecidir. Görsel kültürün yoğunlaştığı günümüzde çocukların görsellere bakma, onları yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri büyük önem taşımaktadır. Çocuklar doğal olarak resim, renk ve biçimlere ilgi duysalar da bu yeti bilinçli eğitimle daha da güçlendirilebilmektedir (Salisbury & Styles, 2020). Çocuk gelişimde görmenin, bilgi edinimi açısından oldukça etkin bir duyu olması, bilgi kaynağı olan kitaplarının resimsel yönünü vazgeçilmez kılmaktadır. Çocuğun çevresiyle kurduğu etkileşimi destekleyen ve duysal, dilsel, bilişsel ve zihinsel kabiliyetini harekete geçiren bu görsel nitelik, çocuk kitaplarının niteliğine üzerine gerekli hassasiyeti göstermek ve yönelik bilinçli bir seçim yapılmasını gerekli kılmaktadır (Kara, 2012, s.228). Görsel okuryazarlığın temelinde, görüleni anlamlandırma, sorgulama, ilişkilendirme ve yeniden üretme süreçleri yer almaktadır. Bu çerçevede çocuk kitabı illüstrasyonları, çocuğun görsel dünyayı nasıl algıladığını, nasıl yorumladığını ve bu dünyayla nasıl etkileşime girdiğini şekillendiren önemli birer öğrenme ve düşünme alanı işlevi görmektedir. Görsel hikâye anlatan sessiz kitaplar, çocukların görsel okuryazarlık, yorumlama becerisi ve yaratıcılıklarını geliştirmek için önemli bir araçtır. Her sayfada yeni bir hikâye anlatma potansiyeli barındıran bu eserler, okuyucunun aktif katılımını sağlayarak, okuma deneyimini etkileşimli hale getirmektedir.

Suzy Lee, sessiz kitapla ilk kez karşılaşan pek çok okur şaşırdığını, çünkü bu kitaplarda, kelimenin tam anlamıyla “okunacak” hiçbir kelime olmadığını belirtmektedir. Lee, bu kitapların, okurdan yaklaşmasını ve dikkatli bir bakış açısıyla anlatıya katılma cesareti beklediğini vurgulamaktadır. Çocuklar, bunu hemen kavrayarak tereddüt eden yetişkinlerin yanında çoktan kendi hikâyelerini kurmaya başlamaktadırlar. Anlam sorularla, merakla ve okurun kendi yorumuyla yavaşça belirlemektedir. Lee, son olarak şunu eklemektedir;

dilin sustuğu yerde, yalnızca dikkatle bakıldığında ortaya çıkan gizli bir hikâye vardır (Lee, 2022, s.141).

İllüstratör ve akademisyen İsmail Kaya, illüstrasyonun çocuk kitabındaki önemini çeşitli yönleriyle vurgulamaktadır. Kaya'ya göre resimler, çocuğun kitaptaki içeriği kavramasını kolaylaştırmaktadır. Resimlerin kendine özgü dili, kavranan içeriğin akılda kalıcılığını arttırarak çocuğun yazı dilini daha kolay öğrenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca resimlerin niteliği, çocuğun estetik beğeni düzeyinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Dağ, 2015, s.51). Özen'e (2022) göre sessiz kitaplar çocuklara pek çok açıdan katkı sağlamaktadır. Bu kitaplar, çocukların resimlere bakarak kendi hikâyelerini oluşturmalarına imkân tanıyarak illüstrasyonları yorumlarken yazarın değil, kendi kelimelerini kullanmalarını teşvik etmektedir. Böylece, kelime dağarcıkları, oyun, yaratıcılık ve tahmin yürütme becerileri gelişmektedir. Sessiz kitapların okur sayısı kadar farklı hikâyesi vardır, her okuma, metinsel bir örgü bulunmadığı için yeni bir yorum ve anlatı üretme olanağı sunmaktadır. Bailey (2009)'e göre ise sessiz kitaplar çocuklara aşağıda yer alan katkıları sağlamaktadır: Yaratıcılık becerisini geliştirir. Dil ve düşünme becerisini geliştirir. Sıralama becerisini (hikâye başlama, geliştirme, sonuçlandırma) geliştirir. Hikâyeyi kendi tarzına göre yorumlama becerisini geliştirir. Eylemleri kendi kelimeleri ile ifade etmeyi öğretir. Neden ve sonucu keşfetmeyi sağlar (Bailey 2009: akt. Özdemir Adak ve Beceren Özdemir 2019, s.3). Yazarlar, çocuk kitaplarında görsel anlatımın önemini farklı açılardan ele alsalar da ortak noktaları, illüstrasyonların çocuğun öğrenme sürecinde belirleyici bir role sahip olduğunu vurgulamalarıdır. Bu yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde hem illüstrasyonun niteliğinin hem de metinsiz anlatı yapılarının çocukların bilişsel, dilsel ve estetik gelişiminde tamamlayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Nitelikli görsellerle desteklenen çocuk kitapları, ister metinli ister sessiz olsun, çocuklara hem anlam kurma hem de yaratıcı düşünme alanı açarak onların dünyayı algılama biçimlerini zenginleştirmektedir.

Suzy Lee, sessiz kitabın “olanı gösterme” ve okura “hissetme hakkı tanıma” iddiasının ilk bakışta son derece etkileyici görünse de, kimi zaman konuşmayan bir bilgenin karşısında oturmak kadar rahatsız edici bir deneyim yaratabileceğini dile getirmektedir. Ona göre okur, sessiz kitabı başlangıçta yadırgayabilir. Çünkü, resimlerin anlamı sezgilere bırakılmış olsa bile bu durum, onların daha kolay çözümlenebileceği anlamına gelmemektedir. Lee, sessiz bir kitabı okuyabilmek için okurun hem temel bir akıl yürütme yetisine hem de görsel kodları ve sembolik imgeleri çözümleyebilme becerisine sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, bir okurun sessiz bir kitabın içine girmesinin zaman alabileceğini, ancak bu sürecin aynı zamanda kitabın sunduğu derin okuma deneyiminin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmektedir (Lee,

2022, s. 140). Ayrıca Lee (2022), sessiz kitaplara sanatçı açısından da bakarak, bu kitaplardaki hikâyenin tüm yükünün resimlere verilmesinin sanatçı için belirli bir gerilim yarattığını belirtmektedir. Yazının yönlendiriciliği olmadığına okurun görsel akışı kaçırabileceği endişesi, sanatçının kimi zaman aşırı açıklayıcı ve didaktik bir anlatı kurmasına yol açabilmektedir. Lee, bu durumun hikâyedeki boşlukları yok ederek anlatıyı nefessiz bıraktığını söylemektedir. Sessiz kitap yapmanın en zor kısmının, okura farklı okuma deneyimlerinin tüm olanaklarını açmak olduğunu vurgulayan sanatçı, başarılı bir resimli kitabın, okurun hayal gücüyle doldurabileceği boşluklar bırakması gerektiğini vurgulamaktadır. Suzy Lee'nin değerlendirmeleri, sessiz kitabın hem okur hem de sanatçı açısından bir hassasiyet taşıdığını ortaya koymaktadır. Okur, kelimelerin yokluğunda kendi sezgisine güvenerek ilerlemek zorunda kalırken, sanatçı, anlatıyı fazla açıklayıp nefessiz bırakma veya aşırı soyutlaştırıp tamamen belirsizliğe itme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Lee'nin yaklaşımı, sessiz kitabı kolaylaştırılmış bir anlatı biçimi değil, okurla sanatçı arasında ince ayarlı bir denge kuran, her okuyuşta yeniden şekillenen bir düşünme ve keşif mekânı olarak konumlandırmaktadır.

Kültürel Çeşitlilik ve Sessiz Kitaplar

Kültürel çeşitlilik, bireylerin kimlik bileşenlerini, değerlerini ve yaşam deneyimlerini şekillendiren karmaşık ve dinamik bir olgudur. Bu çeşitliliğin derinlemesine anlaşılması, toplumsal entegrasyon ve empati geliştirme süreçleri bakımından bir önem taşımaktadır. Sessiz kitaplar, dil engellerini aşarak, farklı kültürel kökenlere sahip çocukların ortak hikâyeler etrafında bir araya gelmelerine olanak sağlamaktadır. Görsel anlatım aracılığıyla, okuyucular kendilerine ait kültürel perspektifleri ifade etme fırsatını bulurken, diğer kültürlerle etkileşime geçme imkânına da sahip olmaktadır.

Eğitimsel açıdan bakıldığında sessiz resimli kitaplar, dil gelişimi, hikâye anlatımı ve çeşitli bilişsel becerileri incelemek için ideal bir araştırma ortamı sunmaktadır. Akademik çalışmaların büyük bölümü dilbilim veya eğitim psikolojisi alanında yürütülmekte olup, çoğu zaman üstün yetenekli, işitme engelli ya da otistik çocuklar gibi özel gereksinimleri olan katılımcılarla yapılmaktadır. Bu durum, sözsüz resimli kitapların belirli araştırma verilerini ortaya çıkarmada oldukça elverişli bir araç olduğunu göstermektedir. Ayrıca, farklı yaş ve arka planlardan gelen okurların çeşitli sözsüz resimli kitaplara verdikleri tepkileri inceleyen, özellikle çocukların bu kitaplarla daha çok karşılaştığı ev ve sınıf ortamlarını temel alan ampirik çalışmalar da bulunmaktadır (Arizpe, 2013, s.3). Suzy Lee, 'Dalga' kitabı ile ilgili aldığı geri bildirimler arasında Amerika'daki bir ilkokuldan gelen bir gözlemin özellikle dikkat çekici olduğunu belirtmektedir. Derste çocuklarla metinsiz bir kitabın da hikâyesi olabilir mi? sorusu üzerine tartışan bir

öğretmen, ardından sınıfa sessiz bir okuma deneyimi yaptırmıştır. Çocukların sayfalara odaklanması ve ortak tepkileri, sessiz kitabın güçlü bir anlatı kurabildiğini göstermiştir. Bu süreçte sınıftaki otizmlili bir öğrencinin davranışı öne çıkmıştır: Sesli okunan resimli kitaplara ilgi göstermeyen bu öğrencinin, Dalga'yı sessizce ve dikkatle takip ettiği, hatta diğer çocukların güldüğü sahnelerle aynı şekilde tepki verdiği gözlenmiştir. Öğretmene göre sınıfın sessizliği, öğrencinin kendi içsel hikâyesini duyabilmesine olanak tanımıştır. Lee bu örneğin, sessiz kitabın okura kendi ritmini, kendi hayal gücünü ve kendi anlatısını kurma alanı sunma kapasitesini açıkça gösterdiğini ifade etmektedir (Lee, 2022, s.146).

Sessiz kitapların en önemli rollerinden biri, yaratıcı ifade yoluyla dil becerilerinin geliştirilmesidir. Hem okuyan hem de okuma öncesinde olan çocuklar, kitapların sağladığı resimli ipuçlarıyla hikâyeler anlatabilirler. Yazılı metinlerin olmaması, sessiz kitapları genellikle farklı diller konuşan çocuklar için daha uygun hale getirmektedir (Lindauer, 1988, s.137). İtalya'da Lampedusa adasında, IBBY (International Board On Books For Young People) tarafından sessiz kitaplar kütüphanesi kurulmuştur. Bu ada, daha çok Afrika'dan göçle gelmiş mülteciler yaşamaktadır. Lampedusa'daki bu kütüphanede sadece sessiz çocuk kitapları yer almaktadır ve amacı da göçmen çocuklarla İtalyan çocuklarını dil farkı olmadan bir araya getirmektir (Özen, 2022, s.901). Bu örnekler, sözsüz kitapların herkes için kapsayıcı bir öğrenme aracı olduğunu ve her çocuğun hikâye dünyasına dahil olma fırsatını artırdığını göstermektedir. Farklı dillerden gelen çocukların bir arada olduğu ortamlarda, sessiz kitaplar evrensel bir iletişim aracı olarak kullanılabilir. Farklı yeteneklere sahip bireylerin aynı hikâyeyi deneyimleyebilmesi, empati geliştirmelerine ve sosyal bağlarını güçlendirmelerine de katkıda bulunmaktadır.

SUZY LEE

1974 yılında Seul'de doğan Suzy Lee, Seul Ulusal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde resim eğitimi almış ve mezuniyetinin ardından çocuk romanları illüstrasyonu yapmaya başlamıştır. Lee, İngiltere'deki Camberwell Sanat Fakültesi'nde okurken, Yüksek Lisans projesi olan 'Alice Harikalar Diyarında'nın taslağını Bologna Çocuk Kitap Fuarı'na götürmüş ve 2002'de 'Corraini Edizioni Yayınevi' tarafından yayınlanma fırsatı bulmuştur (Bologna Children's Book Fair, t.y.). Lee, sanat derslerindeki deneyimlerini ve çocukluk döneminde ressam olma arzusunu, otobiyografik eseri 'Benim Parlak Atölyem' (2008) aracılığıyla ustalıkla kaleme almıştır (Lee, 2021). Bu eserleri takiben, uluslararası resimli kitap topluluğunun dikkatini çeken 'Sınır Üçlemesi' eserlerinin yayımlanması gelmiştir. 'Ayna' 2003'te yayınlanmış ve bu serinin ilki olmuştur. Devamında; 'Dalga' (2008) ve 'Gölge' (2010) kitapları yayınlanmıştır (Lee, 2022). Suzy

Lee, eserlerinde genellikle görsel anlatımın gücünü kullanarak kelimelerden bağımsız hikâyeler yaratmaktadır. Sanatçı, sessiz kitaplar konusundaki çalışmaları ile dikkat çekerek eserlerinde illüstrasyonlarla hikâye anlatımının farklı olanakları üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Kitap sanatıyla çalışmaya başladığı günden bu yana, Lee, kitapları tek boyutlu nesneler olarak görmeyi sürekli reddetmiştir. ‘Alice Harikalar Diyarında’ ile izleyiciye, edebiyatın sahnede yeniden yorumlandığı kitap formunda bir tiyatro yaratmıştır. ‘Sınır Üçlemesi’ ile, kitapların oluk kısmını tasarımına dahil edip bu alanı sanatsal bir mekanizma olarak kullanarak kalıpları yıkmıştır. ‘Bu Küçük Kitabı Aç’ta, kitabın fiziksel katmanlarını görselleştirmek için sonsuz regresyon cihazını kullanmıştır. Daha büyük bir kitabın içine girerek küçülen kitaplar yerleştirerek, bu kitapta anlatılan hikâyenin sonraki anlatıcı tarafından alınıp devam ettirilmesiyle bir kitabın ötesine geçen bir eser yaratmayı başarmıştır. ‘Ağaç Gölgesini Alan Çocuk’ ve ‘Su Olma Rüyası’ gibi yeni eserleri, müzikal bir akordeon gibi açılmakta ve onlara halk kökenlerini çağrıştıran bir fiziksel varlık kazandırmaktadır. Lee, kitapları kesmekten, yapıştırmaktan, birleştirmekten korkmayarak, sonsuz bir şekil veya figür peşinde koşmaya devam etmektedir (Ji-eun, 2022, s.5). Suzy Lee, resimli kitapların, bir oyun aracı olduğunu belirtmektedir. Lee’ye göre okurun, sınırlı görsel ipuçlarını bir araya getirerek hikâyeyi adeta bir bulmaca çözer gibi anlamlandırmaya çalışması rahatsızlık verici bir durum değil, aksine yaratıcı sürecin en canlı anlarından biridir (Lee, 2022, s.141). Tüm bu örnekler, Suzy Lee’nin kitabı bir anlatı taşıyıcısı olarak kullanmasının yanı sıra, başlı başına bir düşünme ve deneyimleme mekânı olarak ele aldığını göstermektedir. Lee, kitabın fiziksel sınırlarını bozarak, kat yerlerini bir sahneye, oluk kısmını bir geçiş alanına veya sayfa düzenini ise ritmik bir harekete dönüştürmektedir. Lee’nin eserleri, okuru sadece bir hikâyeyi okumaya değil, katlanabilen, genişleyebilen, yankılanabilen bir formun içinde dolaşmaya davet etmektedir. Kitap sanatına yaklaşımı, tek bir biçime sığmayan, deneysel, cesur ve sürekli dönüşen bir yaratım anlayışını temsil etmektedir.

Sınır Üçlemesi: ‘Ayna’, ‘Dalga’ ve ‘Gölge’

Suzy Lee, ‘Sınır Üçlemesi’ serisindeki ‘Ayna’ (2003), ‘Dalga’ (2008) ve ‘Gölge’ (2010) adlı eserlerinde kitapların fiziksel özellikleriyle felsefi imgeleri birleştirerek ilham verici bir konsept yaratmıştır (Lee, 2021). ‘Sınır Üçlemesindeki’ bu üç eser, hem tek tek hem de birlikte değerlendirilebilecek özelliklere sahip olduğu için bir üçleme oluşturmaktadır. Bu üçlemede dikkat çeken en önemli nokta, sanatçının kitabın fiziksel yapısını yaratım sürecinin parçası haline getirmesidir (Altınur, 2024). Suzy Lee, resimli kitabın iki sayfası açıldığında ortaya çıkan ve ilk bakışta yalnızca teknik bir ayırım gibi görünen

sayfa kırımı üzerinde özellikle durmaktadır. Ona göre bu ayrım, çoğu zaman okur tarafından fark edilmese de, aslında kitabın yapısal bütünlüğünü oluşturan önemli bir sınırdır. Yayıncılık pratiğinde, okuma deneyimini zorlaştırmamak adına resimlerin bu orta alana taşmaması gerektiğine ilişkin örtük bir kural bulunsa da Lee, bu kuralı bilerek ihlal etmenin yaratıcı olasılıklarını araştırmıştır. Sanatçı, sayfa kırımını görmezden gelmek yerine onu bir anlatı aracına dönüştürmenin, kitabın fiziksel özelliklerini hikâyenin aktif bileşenlerinden biri hâline getirebileceğini belirtmektedir. Ayrıca Lee, sayfa kırımının fiziksel sınır olmasının yanı sıra, hikâyelerindeki hayal ile gerçek arasındaki sınır olduğunu belirtmektedir (Lee, 2022, s.9). Suzy Lee, kitaplarının süreçlerini anlattığı 'Sınır Üçlemesi' adlı eserinde, 'Ayna', 'Dalga' ve 'Gölge'nin her birinin belirli bir zaman ve mekân içinde ortaya çıkan ve tamamen harekete odaklanan karakterler yaratarak kurgulandığını belirtmektedir. Ona göre bu karakterler, birbirleriyle hiçbir bağlantıları yokmuş gibi aniden belirip gönüllerince oynadıktan sonra sahneden çekilen, neredeyse yalnızca "oyun oynamak" için var olan iki boyutlu figürlerdir (Lee, 2022, s.138). Görsel 1'de yer alan üç kitap, aynı boyuttadır ancak, farklı yönlere açılmaktadırlar ve her biri kendi içerisinde farklı bir anlatı sunmaktadır. Üç kitabın her birinde basit çizgilerle çizilmiş bir kız karakter yer almaktadır. Bu karakterler, kitabın ortasındaki cilt çizgisini geçerek diğer sayfadaki hayal dünyasına adım atmaktadırlar. Karakterler, gerçekle hayal arasında gidip gelirken, yaşadıkları karmaşaya rağmen bundan keyif alarak, bu yolculuk sayesinde kendini yeniden keşfetmektedirler. Lee, farklı sayfa açılımı ve kitabın oluk kısmını tasarıma dahil etmesiyle geleneksel kitap formatı yerine kendine özgü bir anlatı yapısı inşa etmiştir.

Ayna (2003)

'Ayna' ilk olarak 2003 yılında 'Corraini Edizioni Yayınevi', tarafından İngilizce olarak yayınlanmıştır. 48 sayfa olan kitap, 18 cm genişliğinde ve 31 cm yüksekliğinde olup, dikey olarak tasarlanmış ve yana doğru açılmaktadır. 2020 yılında 'Meav Yayıncılık' tarafından Türkçe'ye çevrilerek okurla buluşmuştur.

Lee, kitabın adının aslında ipucunu daha en baştan verdiğini, ama, okurun sayfaların ortasındaki kırım çizgisinin bir anda aynaya dönüştüğü o anla karşılaştığında bunu yavaş yavaş fark ettiğini söylemektedir. Sanatçı, kitapta bunun bir ayna olduğuna dair hiçbir açık işaret olmadığını ve aynayı kuran, okurun kendi bakışı olduğunu belirtmektedir. Kitabın kenarları ve ortadaki çizgi, doğal bir çerçeve gibi davranarak görüntüyü tamamlamaktadır (Lee, 2022, s.32). Lee, 'Ayna' kitabında okuyucuyu, aynada yansımaları görünce şaşırmış gibi görünen üzgün küçük bir kızla tanıştırmaktadır. Sayfaların kıvrımları, kitap oluşu, küçük kızın mimik yapmasına, saklanmasına ve kendi yansımalarına karşı utangaç davranmasına izin veren görünmez ayna işlevi görmektedir (Bacsal, 2025).

Görsel 1. Lee, S. 'Sınır Üçlemesi', Ayna Dalga, Gölge kitap kapakları (Yazarın kişisel arşivinden)

'Ayna' adlı eser, bir kız çocuğunun karşısındaki bir ayna aracılığıyla kendi benliğini keşfetme sürecini anlatan bir kitaptır. Başlangıçta, aynaya karşı duyduğu çekingenlik, yansımasıyla temkinli bir ilişki kurmasını sağlamaktadır. Zamanla, yansıma ile etkileşimleri, sadece görsel bir oyun olmaktan çıkıp, ikili bir dansa dönüşmektedir. Her hareketi karşılık bulur, her jest bir oyun daveti gibidir. İlk başta karakterlerin yansıması simetriktir ve iki taraf birbirini tamamlamaktadır. Ancak, zamanla bu simetri bozularak kız ve yansıması bağımsız pozlar vermeye başlar ve kendi benliklerini keşfederler. Bu değişim hali, aynı zamanda bir gerilim de yaratır. Yansımanın itaatsizliği kıza ayna ile doğrudan bir yüzleşme yaşatır. Kız öfkeyle aynayı iter ve ayna kırılır. Karşı sayfa bomboş kalır. Kız, hikâyenin başındaki gibi çömelir, ama bu kez yalnızdır. Kırılan ayna, yalnızlık hissini pekiştirirken, karşısındaki boş alan, içsel bir yoksunluğun ve kaybın sembolü haline gelir. Hikâyenin başındaki gibi çömelmiş bir pozisyonda, fakat bu kez yalnız olması, bireyin yalnızlıkla yüzleşmesini ve kendi içsel çatışmasını derinleştirir. Görsel 2'de 'Ayna' adlı sessiz kitabın dış kapağı ve sayfalarından kesitler sunulmuştur.

Görsel 2. Lee, S. (2003). *Ayna*. Sessiz kitabın sayfalarından seçki. (Yazarın kişisel arşivinden)

Lee'nin sade ama etkileyici görsel dili, bu duygusal dönüşümü güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Çizimlerde kullanılan siyah kömür, karanlık ve derin duyguları temsil ederken, kızın elbisesinin soluk sarı renkteki suluboya ile betimlenmesi, umut ve naifliği simgelediği düşünülebilir. Yansımasına sarıldığında, sayfalar canlı sarı ve siyah boya sıçramalarıyla dolup taşar ve bu durum duygusal bir patlamanın ifadesi gibidir. Ardından, iki figür aynadan geçtiklerinde, her şey tekrar sadeleşir, elbise, yalnızca sarının açık tonları ve negatif alanlarla ifade edilir. Kitabın dikey formatta ve yana doğru açılan yapısı, okuma deneyimini alışılmış yatay kitaplardan ayırarak okuru daha ilk anda aynaya bakma eylemini çağrıştıran bir duruşa davet etmektedir. Çizgisel anlatım, sınırlı renk kullanımı ve boşlukların bilinçli şekilde korunması hikâyeyi güçlendiren unsurlar olmuştur. Lee'nin 'Ayna' kitabı, herhangi bir metin içermeden yalnızca görsellerle derinlikli bir hikâye anlatmayı başarmıştır.

Dalga (2008)

Suzy Lee'nin 'Dalga' adlı eseri, ABD'de New York Times 'En İyi Resimli Çocuk Kitabı 2008' dahil olmak üzere çeşitli ödüller almış ve 2013'te 'IBBY' (International Board On Books For Young People) 'Sessiz Kitaplar Onur Listesi'ne seçilmiştir (Bologna Children's Book Fair, t.y.). 'Dalga', 2008 yılında 'Chronicle Books', tarafından İngilizce yayınlanmış, etkileyici görsellerden oluşan sessiz bir hikâye kitabıdır. Kitap, 31 cm genişliğinde ve 18 cm yüksekliğinde

olup, yatay tasarlanmış ve yana doğru açılmaktadır. Karton kapak ve 40 sayfa olarak tasarlanan kitap, birçok dile çevrilmiş olup, ülkemizde 'Meav Yayıncılık' tarafından 2016 yılında Türkçeye çevrilerek literatüre kazandırılmıştır. Kitap açıldığında, karşılıklı sayfalar iki kat genişleyerek, sahil manzarası panoramik olarak görülmektedir.

Görsel 3. Lee, S. (2008). *Dalga*. Sessiz kitabın sayfalarından seçki. (Yazarın kişisel arşivinden)

'Dalga', küçük bir kız çocuğunun annesiyle birlikte sahilde geçirdiği bir günü ve onun hem denizle ilk temasını hem de bu güçlü doğal unsurla kurduğu duygusal deneyimi anlatmaktadır. Başlangıçta, hafif dalgaların kıyıya ulaşmasıyla ürkerek geri çekilen çocuk, kısa süre sonra suya karşı daha cesur bir tutum geliştirir ve hatta suya atlayarak tekmelemeye cesaret etmektedir. Bu keşif sürecine, ona birlikte gözlemlenen beş martıdan oluşan bir grup da eşlik etmektedir. Bu kuşlar, çocuğun arkadaşı olarak onun bu keşif sürecindeki tepkilerini yansıtmaktadır. Çocuğun hissettiği her duygu, bu kuş figürleri aracılığıyla pekiştirilir. Heyecanlandığında onlar da uçarcasına coşkuludur. Kararsızlık anlarında tereddüt ederek korkuya kapıldığında ise onunla birlikte geri çekilmektedirler. Bu sembolik eşlik, çocuğun duygusal durumunun görsel bir

uzantısı olarak anlatıya güçlü bir dinamizm kazandırmaktadır. Anlatının doruk noktasında, büyük bir dalganın küçük kızı altüst edip kumlara savurmasıyla kısa süreli bir şaşkınlık yaşanmaktadır. Ancak, hemen ardından hem çocuk hem de kuşlar, denizin kıyıya bıraktığı eşsiz midye hazinesini keşfederek bu deneyimi bir mutluluk anına dönüştürmektedirler. Görsel 3'te 'Dalga' adlı sessiz kitabın dış kapağı ve sayfalarından kesitler sunulmuştur.

Lee, 'Ayna' kitabında olduğu gibi bu eserinde de sayfa ortasındaki kırım çizgisini anlatıya dahil etmiştir. 'Dalga' kitabında, bu orta çizgi deniz ile kumsal arasındaki geçiş simgelerken, sayfa yerleşimi de fiziksel kitap yapısını anlatının bir katmanına dönüştürmüştür. Suzy Lee'nin bu kitabının en etkileyici yönlerinden biri, kompozisyonlarında kurduğu görsel ritimdir. Çizgisel doku ve hareket vurgusu (kömür ve akrilik tekniklerinin birleşimi), dalgaların geliş-gidiş ritmini sayfalar üzerinde canlı tutmaktadır. Bazı sayfalar sade, bazıları hareketli tasarlanarak, yaratılan karşıtlıkla okuma hızı yönlendirilmektedir.

Lee'nin 'Dalga' adlı bu eseri, çocukların doğayla olan ilk etkileşimlerini derin bir duygu yoğunluğu ile keşfetmelerini sağlayan etkileyici bir anlatı sunmaktadır. Küçük bir kız çocuğunun, annesiyle birlikte sahilde geçirdiği gün aracılığıyla, denizle olan ilk temasının fiziksel ve duygusal boyutları ustalıkla işlenmiştir. Lee'nin kullandığı kömür kalem ve akrilik boya ile minimal bir yaklaşımla oluşturduğu görseller, denizin büyüleyici atmosferini ve çocuğun içsel dünyasını etkileyici bir biçimde yansıtmaktadır.

Gölge (2010)

Suzy Lee'nin 'Gölge' adlı eseri, 2010 yılında 'Chronicle Books', tarafından İngilizce yayınlanmış sessiz bir hikâye kitabıdır. Kitap, 31 cm genişliğinde ve 18 cm yüksekliğinde olup, yatay tasarlanmış ve dikey yöne doğru açılmaktadır. Karton kapak ve kırk sayfa olarak tasarlanan kitap, birçok dile çevrilmiş olup, ülkemizde 'Meav Yayıncılık' tarafından 2018 yılında Türkçeye çevrilerek okurla buluşmuştur.

Karanlık bir kulübede, bir ampulün tıklamasıyla küçük bir kızın hayal gücü canlanmaktadır. Ampulün ışığı, duvarlarda ve yerde çeşitli gölgeler oluşturmaktadır. Kız, bu gölgeleri fark ederek onlarla oynamaya başlar. Küçük kızın elleriyle bir kuşu taklit etmesiyle başlayan bir sahne, izleyen sayfalarda kuşun gerçekten uçmaya başlamasıyla devam eder. Benzer şekilde, bir süpürge bitkiye, bir bisikletin ise aya dönüşmesiyle somutlaşmaktadır. Çocuk elini hareket ettirerek farklı şekiller yaratır. Küçük kız, gölgelerle dans eder, onlarla oyunlar oynar ve çeşitli maceralara atılır. Kız, gölgeleriyle hayali arkadaşlıklar kurar. Onlar bazen cesur bir kahraman, bazen de korkutucu canavarlar olurlar. Gölgeler, kızın ruh halini yansıtır. Eğlendiğinde gölgeler

neşeli, korktuğunda ise tehdit eder gibi görünür. Kız, bu duygusal dalgalanma ile kendini daha iyi anlamaya başlar. Hikâye ilerledikçe sarı rengin sahnelerde giderek daha baskın hâle gelmesi, karakterin gölge oyunları ile birlikte gelişen hayal gücünü simgeler. Karakterin gerçek ile hayal arasındaki sınırları tamamen yitirdiği noktada ise, sayfalar sarı bir arka planla çevrelenir ve karakterler ise siyah beyaz hâlde betimlenir. Kitabın sonuna doğru birden ışık söner. Kız, gölgelerin kaybolduğunu fark ettiğinde bir anlık hüznün yaşar. Gölgeler, yavaşça silinerek karanlığı geri getirir. Görsel 4'te 'Gölge' adlı sessiz kitabın sayfa tasarımları yer almaktadır.

Görsel 4. Lee, S. (2010). Gölge, Sessiz kitabın sayfalarından seçki. (Yazarın kişisel arşivinden)

Lee, Dpictus (2015)'un 'Picturebook Makers' isimli blogunda vermiş olduğu röportajında kitabı yayınlandığında okuyucuların 'Gölge'yi farklı okuma biçimlerini duymanın çok ilham verici olduğunu belirtmekte ve şunları eklemektedir: "Bazıları, kitabı kucağınızda okumanız gerektiğini söyledi. Kitabı doksan derece açıyla yerleştirirseniz, gölgeler sanki yere düşmüş gibi daha inandırıcı görünüyormuş. Bazıları ise, kitabı sürekli çevirmeniz gerektiğini söylemiştir." Ancak Lee, aldığı en ilginç geri bildirimin anaokulundaki bir kızdan

geldiğini belirtmektedir. Bu küçük kız en çok siyah çift sayfalı sayfaları sevdiğini belirtmiş. Çünkü, sayfaları gelişigüzel çevirdiğinde, siyah sayfanın arkasında ışık olduğu için başka bir gölge görmüş. Bu geri bildirim, kitabın hem anlatım olarak hem de fiziksel etkileşime açık yapısının, her okuyucunun kendi deneyimini oluşturmaya olanak tanıdığını göstermektedir.

Suzy Lee'nin 'Gölge' adlı eseri, grafik tasarım ve kitap tasarımı açısından anlatının fiziksel kitap formuyla bütünleştiği güçlü bir örneklerden biridir. Kitabın yatay formatta tasarlanıp dikey yönde açılması, okurun alışılmış okuma reflekslerini kırarak görsel anlatıya bilinçli bir bedensel katılım sağlamaktadır. Bu özgün sayfa çevirme biçimi, hikâyenin merkezindeki gerçeklik ve gölge kavramlarının aktarımını tasarımsal düzeyde kurmaktadır. Lee, diğer iki kitabında kullandığı gibi 'Gölge' adlı bu eserinde de sayfa ortasındaki kırım çizgisini anlatının sembolik bir bileşeni olarak kullanmıştır. Bu kitabında, orta çizgi gerçek dünya ve gölgeler arasındaki sınırı temsil etmektedir. Sayfanın üst kısmında çocuğun gerçek dünyadaki hareketleri yer alırken, alt yarısında bu hareketlerin dönüşüme uğramış, özgürleşmiş ve fantastik gölgeleri gözlemlenmektedir. Lee'nin diğer kitaplarında olduğu gibi bu eserinde de renk kullanımı kitap tasarımının diğer belirleyici bir unsurudur. Görsellerde kullanılan sarı renk, başlarda dikkatli bir şekilde sınırlı alanlarda yer alırken, karakterin hayal dünyasına adım attıkça yayılmaya ve sahneleri belirgin şekilde kuşatmaya başlamaktadır. Ancak, ışığın sönmesiyle birlikte gölgelerin yok oluşu, bu düşsel dünyanın geçiciliğine ve çocuğun gerçekliğe dönüşüne işaret etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, sessiz kitapların çocuk edebiyatındaki önemini ve Suzy Lee'nin 'Sınır Üçlemesi' serisindeki 'Ayna' (2003), 'Dalga' (2008) ve 'Gölge' (2010) adlı eserleri aracılığıyla görsel hikâye anlatımını incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular, sessiz kitapların metin içermeyen yapısının, çocukların hayal gücünü ve yorumlama becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Araştırmada yapılan literatür taramalardan elde edilen veriler doğrultusunda, sessiz kitapların çocukların görsel okuryazarlığını geliştirerek, empati kurma ve yaratıcı düşünme yeteneklerini de geliştirdiği düşünülmektedir.

Suzy Lee'nin 'Sınır Üçlemesi' kapsamında ürettiği 'Ayna', 'Dalga' ve 'Gölge', eserleri grafik tasarım ve kitap tasarımı açısından kitabı bir yüzey olarak kullanmasının yanı sıra, anlatıyı şekillendiren bir unsur olarak ele aldığı gözlenmektedir. Lee, sayfa boyutu, açılma yönü, cilt oluşu ve orta kırım çizgisini görsel kompozisyonun parçası hâline getirerek, okuma eylemine

etkileşimli bir boyut katmaktadır. Özellikle sayfa ortasındaki kırım, her üç kitapta da gerçek ile hayal arasındaki sınırı temsil eden kavramsal bir eksen olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik dil açısından Lee'nin minimal çizgileri, geniş boşluk kullanımı ve sınırlı renk paleti, hikâyeye anlam katan temel grafik öğeler olarak konumlanmaktadır. 'Ayna'da simetri ve boşluk, kimlik ve yansıma temasını güçlendirirken, 'Dalga'da mavi ve siyahın ritmik kullanımı, sayfa çevirme hareketiyle birlikte denizin devinimini hissettirmektedir. 'Gölge'de ise yatay formata rağmen dikey açılan yapı ve sarı rengin giderek yayılması, hayal gücünün genişlemesini görünür kılmaktadır. 'Ayna' kitabında, yansıma ve benlik keşfi temaları ön plana çıkarken, çocukların kendi iç dünyalarıyla yüzleşmelerine olanak tanımaktadır. 'Dalga' adlı eser, doğanın gücünü ve çocukların cesaretini işlerken, deniz ile ilk karşılaşma anını etkileyici bir biçimde resmetmektedir. 'Gölge' kitabı ise, hayal gücü ile gerçeklik arasındaki sınırları sorgulatarak, okuyucunun içsel dünyasına dair derin bir yolculuğa çıkmasını teşvik etmektedir. Suzy Lee'nin bu eserleri, resimli kitabın grafik tasarım ilkeleriyle sözsüz anlatının kesiştiği özgün örneklerdir. Kitabın fiziksel yapısını bilinçli biçimde kurgulayan Lee, okuru yaratıcı bir okuma deneyimiyle karşılaştırıp yeni hikâyeler oluşturmaya teşvik etmektedir.

Bu araştırmada, sessiz kitapların çocukların bilişsel ve duygusal gelişiminde olumlu bir rol üstlendiği ve Suzy Lee'nin bu alandaki eserleriyle görsel hikâye anlatımında etkili bir dil oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Edebiyat ve görsel sanatlar alanında daha fazla gündeme gelmeye başlayan sessiz kitaplar, evrenselliği, yoruma açıklığı ve pedagojik potansiyeli ile öne çıkmaktadır. Gelecek araştırmalarda, sessiz kitaplar daha geniş bir çerçevede incelenerek mevcut literatüre önemli katkılarda bulunabilir. Ayrıca, Lee'nin eserlerinin farklı kültürel ve sosyal bağlamlardaki algılanış biçimlerini araştırmak, sessiz kitapların evrensel iletişim işlevini derinlemesine anlamamıza olanak tanıyacaktır. Bu tür analizler, sessiz kitapların bir okuma aracı olmasının yanında, kültürel ve duygusal etkileşimi sağlayan önemli bir köprü işlevi gördüğünü ortaya koyabilir.

KAYNAKÇA

Arif, M. M., Hashim, F. (2008). Reading from the wordless: A case study on the use of wordless picture books. *English Language Teaching*, 1(1), 121-126. DOI: 10.5539/elt.v1n1p121

Arizpe, E. (2013) Meaning-making from wordless (or nearly wordless) picturebooks: what educational research expects and what readers have to say. *Cambridge Journal of Education*, 43 (2), 1-30. doi: 10.1080/0305764X.2013.767879)

Bacsal, G. (2025, 25 Mayıs). Suzy Lee's wordless art in *Mirror* (2003), *Wave* (2008), and *Shadow* (2010). *Gatheringbooks.org*. <https://gatheringbooks.org/2011/04/06/suzy-lees-mirror-shadow-wave/>

Baechler, M., Bloechle, J., Ingold, R. (2010). Semi-automatic annotation tool for medieval manuscripts. 2010 12th International Conference on Frontiers in Handwriting Recognition. 182-187. <https://doi.org/10.1109/icfhr.2010.36>

Chadwick, R. (2005). First civilizations: ancient mesopotamia and ancient egypt. *Equinox Online Library*. <https://doi.org/10.1558/isbn.9781845537203>

Chen, S. (2015). On image narration features and artistry of wordless picture boks a case study of arrival. *International Conference on Education Technology, Management and Humanities Science*. <https://doi.org/10.2991/etmhs-15.2015.149>

Dağ, E. S. (2015). İllüstrasyonun ikinci altın çağı. *Grafik Tasarım Yayınları* Ji-eun, K. (2022). *Illustrator Suzy Lee*. Hans Christian Andersen Award Nominee. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ibby.org/archive-storage/12_HCAA_Dossiers/2022_Illus/Dossier_Korea_Lee.pdf

Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 225-232. https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/29824/320874#article_cite

Lee, J. (2022). 2022 HCA Award Winner Suzy Lee: The Book as a Wonderland. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature*, 60(3), 20-27. <https://dx.doi.org/10.1353/bkb.2022.0038>.

Lee, S. (2022). *Suzy Lee sınır üçlemesi*. (B. Tinkılıç, çev.). Meav Yayıncılık, İstanbul.

Lee, S. (2021). Suzy Lee: *Illustrator*–Korea, Republic of. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature*, 59 (4), 36. <https://dx.doi.org/10.1353/bkb.2021.0080>.

Lindauer, S. L. K. (1988) Wordless books: An approach to visual literacy. *Child Literature Education* 19, 136–142. <https://doi.org/10.1007/BF01127091>

Özdemir Adak, A., Beceren Özdemir, B. (2019). Sözcüksüz kitapların niteliğinin ve okul öncesi dönem çocuklarının sözcüksüz kitap anlatımlarının incelenmesi. *Journal Of History School*, 12 (XXXIX), 1-41. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1570>

Özen, B. (2022). Sessiz (yazısız) resimli çocuk kitapları. *Turkish Studies Social Sciences*, 17(Volume 17 Issue 5), 891-910. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.62407>

Patricia A. C., Daniel D. H.(2000). Inside the picture, outside the frame: Semiotics and the reading of wordless Picture Books, *Journal of Research in Childhood Education*, 15:1, 66-80, DOI: 10.1080/02568540009594776

Salisbury, M., Styles, M. (2020). *Children's picturebooks*. Second edition. London: Laurence King Publishing

Serafini, F. (2014). Exploring Wordless Picture Books. *The Reading Teacher*, 68 (1), 24-26. DOI: 10.1002/trtr.1294

Taşçioğlu, M. (2013). Bir görsel iletişim platformu olarak kitap. Yem Yayın.

Trisciuzzi, M., T. (2017). Image and imagination in education. Visual narrativethrough children's literature. *Ricerche di Pedagogia e Didattica –Journal of Theoriesand Research in Education* 12 (3), 69-81. <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/7638>

İNTERNET KAYNAKLARI

Altınnur, S. (2024, 23 Mayıs). Mağara resimlerinden sözsüz kitaplara: Suzy Lee kitaplarına dair görsel okuma denemesi. *Çocukyazini.com*. <https://www.cocukyazini.com/Home/PostRead/30594?baslik=Magara-Resimlerinden-Sozsuz-Kitaplara-Suzy-Lee-Kitaplarina-Dair-Gorsel-Okuma-De>. Erişim Tarihi: 15.12.2025

Bologna Children's Book Fair (t.y.). Suzy Lee, H.C. Andersen Award 2022 Author of the Illustrators Annual cover 2023. *Bolognachildrensbookfair.com*. <https://galleries.bolognachildrensbookfair.com/objects/suzy-lee-1> Erişim Tarihi: 10.12.2025

Dpictus (2015, 23 Haziran). Suzy Lee. *Picturebookmakers.com*. <https://blog.picturebookmakers.com/post/suzy-lee> Erişim Tarihi: 25.11.2025

Wiesner, D. (2021, 20 Haziran). Louder than words: A history of wordless storytelling. *Carlemuseum.org*. <https://carlemuseum.org/explore-art/story-board/louder-words-history-wordless-storytelling>. Erişim Tarihi: 09.10.2025

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1. Lee, S. 'Sınır Üçlemesi', Ayna Dalga, Gölge kitap kapakları (Fotoğraf: Müge Caferoğlu, 2025)

Görsel 2. Lee, S. (2003). Ayna. Sessiz kitabın sayfalarından seçki. (Fotoğraf: Müge Caferoğlu, 2025)

Görsel 3. Lee, S. (2008). Dalga. Sessiz kitabın sayfalarından seçki. (Fotoğraf: Müge Caferoğlu, 2025)

Görsel 4. Lee, S. (2010). Gölge. 2010, Sessiz kitabın sayfalarından seçki. (Fotoğraf: Müge Caferoğlu, 2025)